

functions, personages with the special possibilities, equipment and other great deal. Such games can come forward an example, as Worlds of Warcraft, World of Tanks, in that users officially not only buy virtual things, and actively resell them and pass on an inheritance. The cost of such objects can arrive at a few thousand Euro.

In opinion of many experts of sphere of jurisprudence must property objects be confessed also accounts of games, pages of users social the internet of networks, e-mail, record library of iTunes boxes, web-site-blog. The appeals of citizens are in the whole world fixed in the judicial order with lawsuits about confession of rights for an owner after the indicated objects. There are precedents of bringing in to responsibility for the theft of virtual property.

For this reason in the article position opens up in relation to that the article of thefts can be virtual property. Requirements to him : a) property is created by a man or purchased for money; b) property has a price; c) property it is possible to use and boss in virtual space; d) estimation of property gives an opportunity to define his market value. In the article maintenance of forms of feaseance of thefts is also examined with the use of deception.

Key words: *fraud, object of fraud, forms of fraud, objects of virtual property, property seizure, acquisition of the right to property.*

УДК 343.98

А. В. Коваленко | **ТИПОВІ СПОСОБИ ВЧИНЕННЯ ПОСЯГАНЬ НА ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ЖУРНАЛІСТІВ**

У статті досліджено типові способи вчинення посягань на життя та здоров'я журналістів у межах криміналістичної характеристики названих злочинів. Розглянуто особливості підготовки, учинення та приховування таких посягань. Установлено, що етап підготовки наявний у більшості посягань на життя та здоров'я журналістів. Досліджено найбільш характерні способи вчинення названих злочинів. Доведено, що етап приховування злочину є найбільш притаманним посяганням на життя та здоров'я журналістів, учинених в умовах неочевидності.

Ключові слова: *посягання на життя та здоров'я журналістів, криміналістична характеристика, типові способи вчинення злочину, підготовка, учинення, приховування.*

Постановка проблеми. Спосіб учинення злочину є одним із ключових елементів криміналістичної характеристики будь-якого кримінального правопорушення. Посягання на життя та здоров'я журналістів має свою специфіку, яка, зокрема, проявляється й у характерних способах учинення названих злочинів. Тож доцільно розглянути та типізувати способи вчинення таких злочинів для розробки методики їх розслідування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням типових способів учинення злочину приділяли увагу у своїх працях такі науковці, як Ю. П. Алєнін, Р. С. Белкин, А. Ф. Волобуєв, М. В. Даньшин, В. А. Журавель, А. С. Князьков, В. О. Коновалова, В. В. Лисенко, С. О. Сафонов, В. В. Семенов, В. В. Тищенко, В. Ю. Шепітько та інші. Утім, що стосується специфіки способів учинення посягань на життя та здоров'я журналістів, на сьогодні не достатньо висвітлено в науковому дискурсі, а отже, потребує дальшої розробки.

Формування цілей. Метою статті є дослідження та типізація способів учинення посягань на життя та здоров'я журналістів та надання практичних рекомендацій щодо використання цієї інформації при розслідуванні названих злочинів.

Виклад основного матеріалу. Інформація про спосіб учинення посягання на життя та здоров'я журналіста є важливим джерелом відомостей про такий злочин, а отже, значущим елементом його криміналістичної характеристики. Спосіб учинення злочину є комплексним елементом і включає в себе способи готування до злочинного діяння, способи його вчинення та способи приховування (маскування) злочину [1, с. 6; 2, с. 424], які можна також розглядати як етапи його вчинення.

Загальновизнаним є визначення цього поняття, запропоноване Г. Г. Зуйковим, у редакції Р. С. Белкіна: спосіб учинення злочину – це система дій з підготовки, учинення та приховування злочину, детермінованих умовами зовнішнього середовища й психофізіологічними властивостями особистості, які можуть бути пов'язані з вибіркоким використанням відповідних знарядь або засобів і умов місця й часу, та об'єднаних загальним злочинним задумом. Значимо, що Р. С. Белкін допускав самостійне існування способу приховування злочину, що не входить у структуру способу його здійснення, у випадку, коли не всі зазначені стадії охоплюються єдиним злочинним замислом [3, с. 352]. Можна погодитися з аргументами А. С. Князькова, який вважає, що наведене визначення способу вчинення не може застосовуватися до необережних злочинів. Питання допустимості визначення способу вчинення необережного злочину сьогодні лишається дискусійним [4, с. 54]. Однак з огляду на умисний характер посягань на життя та здоров'я журналістів, вважаємо за доцільне розглянути способи вчинення таких злочинів, виходячи із запропонованого Г. Г. Зуйковим та Р. С. Белкіним розуміння вказаного поняття.

Передусім звернемо увагу на особливості підготовки до вчинення злочину. Посягання на життя та здоров'я журналістів є умисними злочинами, які характеризуються прямим умислом, поєднаним зі спеціальним мотивом, що полягає у вчиненні злочину через здійснення журналістом законної професійної діяльності. Дальший (з точки зору віктимологічного аналізу) етап професійної журналістської діяльності пов'язано з моментом, коли майбутній злочинець (безпосередньо, або через третіх осіб) отримує відомості про проміжні, або після публікації кінцеві результати журналістської діяльності. При цьому в ряді випадків, злочин є миттєвою реакцією на професійну журналістську діяльність, об'єктом якої є сам злочинець або інші особи. Питання щодо наявності підготовчого етапу в подібних злочинах, умисел на вчинення яких виник раптово (імпульсивних злочинах), є спірним.

В. О. Коновалова вважає, що підготовчий етап (момент) притаманний, зокрема, імпульсивним злочинам, хоча й мало відслідковується, адже існує в короткочасному вигляді (миттєві підготовчі дії: злочинець шукає знаряддя злочину, обирає місце нанесення травми, продумує власну безпеку). На думку

авторки, це пов'язано із психологією мотиву злочину, а саме з обдуманими діями злочинця, що викликані рефлексом збереження власного життя [1, с. 11]. Найбільш яскраво такі дії прослідковуються в насильницьких злочинах.

Так, у разі посягань на життя та здоров'я журналістів, незалежно від моменту виникнення злочинного умислу, злочинець має уявити, спланувати свої дії, а також передбачити суспільно небезпечні наслідки своїх дій, що проявляються у впливі на законну професійну діяльність журналіста та побоях, тілесних ушкодженнях тієї чи іншої тяжкості, чи смерті потерпілому. Комплексний, складний характер наслідків від такої категорії злочинів унеможливило повністю спонтанні дії злочинця. Отже, підготовчий етап у тій чи іншій формі притаманний переважній більшості злочинів цієї категорії.

Тривалість, складність та особливості підготовчого етапу злочину залежать від моменту виникнення злочинного задуму в злочинця та часу, що минув з такого моменту до вчинення злочину. При розслідуванні посягань на життя та здоров'я журналістів такий зв'язок можна виявити через установлення конкретного прояву журналістської діяльності, що став приводом для вчинення злочину.

Так, наприклад, як було встановлено вироком Оболонського районного суду м. Києва в справі № 756/1140/14-к, Особа 1 прибула на місце складення працівниками Дорожньо-патрульної служби адміністративного протоколу про порушення його знайомим, Особою 7, Правил дорожнього руху. Факт порушення Правил дорожнього руху та складання відповідного адміністративного протоколу фіксувався знімальною групою телеканалу «2+2» у складі журналіста, оператора та водія на законних підставах. Після усвідомлення факту здійснення професійної журналістської діяльності, об'єктом якої стала Особа 7, в Особи 1 виник намір, спрямований на перешкодження законній професійній діяльності журналістів, який було реалізовано в спосіб відштовхування журналіста та оператора із застосуванням до них брутальної лайки. Коли журналісти відмовилися припинити професійну журналістську діяльність, в Особи 1 виник намір на заподіяння учасникові знімальної групи, а саме операторові, легких тілесних ушкоджень у зв'язку з його професійною журналістською діяльністю. Реалізуючи вказаний вище намір, Особа 1, усвідомлюючи та свідомо припускаючи можливі наслідки своїх дій, підійшовши до оператора зазначеної знімальної групи, умисно нанесла йому удар ногою в спину, у поперекову ділянку, чим спричинила останньому умисне легке тілесне ушкодження [5].

Отже, злочинець довідався про здійснення професійної журналістської діяльності щодо його знайомого на оперативному етапі такої діяльності. Оскільки окреслена діяльність суперечила його інтересам, у винного виник злочинний умисел спочатку на перешкодження такій діяльності (ст. 171 КК України), а згодом на заподіяння журналістові легких тілесних ушкоджень у зв'язку зі здійсненням ним професійної журналістської діяльності (ч. 2 ст. 345 КК України). Виникнення злочинного умислу та його реалізацію розділяє короткий проміжок часу. Підготовчий етап злочину, передбаченого ч. 2 ст. 345 КК України, мав місце в короткочасному вигляді та проявився у

виборі злочинцем способу нанесення тілесних ушкоджень на частини тіла журналіста. Зокрема, удар ногою було нанесено в спину оператора для того, аби ефективно перешкодити його професійній журналістській діяльності й водночас уникнути спротиву від нього.

Інший типовий випадок характеризується тим, що злочинець дізнається про факт здійснення професійної журналістської діяльності, яка суперечить його інтересам, на її початковому або оперативному етапі, але з тих чи інших причин не реагує одразу після виникнення злочинного наміру. У більшості випадків такого типу злочинець не є очевидцем професійної журналістської діяльності, а дізнається про неї від третіх осіб, або через ознайомлення з її матеріальними виявами. Тоді підготовчий етап учинення злочину полягає в збиранні інформації про журналіста, з'ясуванні можливого часу та місця здійснення нападу та безпосередньому виборі способів та засобів здійснення такого нападу.

Досить складним та чітко вираженим є підготовчий етап посягання на життя та здоров'я журналістів у випадках, коли злочинець є очевидцем здійснення професійної журналістської діяльності, але через побоювання щодо своєї безпеки чи можливої відповідальності не здійснює злочинний напад на журналіста відразу, а відкладає до більш зручного моменту. У таких ситуаціях підготовчий етап злочину проявляється в тих самих діях, що виконує злочинець, який не є очевидцем професійної журналістської діяльності.

Практичної реалізації такі закономірності набувають у можливості (за інформацією про підготовчі дії злочинця) зробити припущення щодо характеру та етапу журналістської діяльності, яка стала причиною злочину, і навпаки, за інформацією про таку діяльність зробити припущення щодо характеру підготовчих дій злочинця та в дальшому про його особу.

Щодо вчинення злочину, то загалом способи, засоби та знаряддя вчинення посягань на життя та здоров'я журналістів відповідають способам, засобам та знаряддям учинення побоїв, умисних заподіянь тілесних ушкоджень та умисних убивств, відрізняючись за тяжкістю ушкоджень, що наносяться потерпілому.

Способом заподіяння побоїв (які визначаються як заподіяння багаторазових ударів [6], що завдали фізичного болю й не спричинили тілесних ушкоджень [7] найчастіше є завдання ударів руками чи ногами в тулуб, обличчя потерпілого.

Характеризуючи способи заподіяння легких або середньої тяжкості та тяжких тілесних ушкоджень, застосуємо класифікацію, яку запропонував С. О. Сафронов [8, с. 24] з деякими застереженнями. Так, за формою діяння, заподіяння тілесного ушкодження через дії значно превалює над заподіянням ушкодження через бездіяльність. За методом діяння – переважно заподіяння ушкоджень із застосуванням фізичної сили злочинця або із застосуванням спеціальних знарядь. За методом впливу – безпосередній вплив. Запропонований цим автором класифікаційний критерій «характер виду травматичного впливу» видається нам дещо невдалим через занадто громіздку назву. Більш доцільно сформулювати

його як вид травматичного впливу. Отже, за видом травматичного впливу найбільш характерними для заподіяння журналістам тілесних ушкоджень є удар, поштовх, ламання.

Знаряддями, притаманними такому типу посягань, є палиці, металеві труби, біти тощо. Заподіяння тяжких тілесних ушкоджень додатково характеризуються використанням злочинцем холодної та/або вогнепальної зброї, транспортних засобів як знарядь злочину.

При умисних убивствах здебільшого спосіб учинення злочину обирається злочинцем виходячи з наслідків, до яких він прагне, тобто до позбавлення життя іншої особи. Основними способами вчинення посягань на життя журналістів є удушення, удари палицями, бітами, металевими трубами по життєво важливим частинам тіла та органам, застосування холодної та вогнепальної зброї, вибухових пристроїв.

Приховування злочину в спеціальній літературі розуміють як діяльність (елемент злочинної діяльності), спрямовану на перешкоджання розслідуванню способом утаювання, знищення, маскування й фальсифікації слідів злочину й злочинця [3, с. 364]. На думку М. В. Даньшина, приховування злочину завжди здійснюється в динаміці, під впливом тих чи інших внутрішніх і зовнішніх факторів [9, с. 6]. Видається, що зовнішні фактори, які впливають на рішення злочинця про приховування злочину, можливо дослідити та узагальнити в межах розробки криміналістичної характеристики такого злочину.

Більшість посягань на життя та здоров'я журналістів, що проявляються у формі побойів, заподіяння легких та середньої тяжкості тілесних ушкоджень, відбуваються в умовах очевидності, у присутності інших осіб. У таких ситуаціях злочин практично не може бути прихованим злочинцем. Крім того, значний обсяг посягань відбувається безпосередньо під час здійснення журналістом його професійної діяльності, зокрема в складі журналістської бригади чи групи, або поряд з іншими журналістами, які також здійснюють свою діяльність на місці майбутнього злочину. Таким чином, інші журналісти стають свідками або потерпілими від посягань злочинця, а саме посягання може бути зафіксоване за допомогою аудіо-, відеотехніки. У зазначених випадках етап приховування злочину зазвичай відсутній.

Більш серйозні посягання, такі як заподіяння тяжких тілесних ушкоджень, замах на вбивство або вбивство частіше здійснюються в умовах неочевидності та супроводжуються намаганням злочинця приховати злочин.

В. В. Тіщенко називає такі способи приховування вбивства: знищення злочинцем слідів перебування на місці вбивства; приховування чи знищення знарядь злочину, речей злочинця чи потерпілого; приховування трупа, його розчленування; створення неправдивого алібі [10, с. 9-10]. Усі перелічені способи можуть бути використані злочинцями для приховування посягань на життя та здоров'я журналістів.

Одним із способів приховування категорії розглядуваних злочинів є інсценування. Як зазначає В. В. Семенов, злочинець обирає такі варіанти

інсценування й супутнього йому поведження, які найбільше переконували б слідство в тій версії, що була сформульована ним (убивцею) [11, с. 29]. Посягання на життя та здоров'я журналістів можуть маскуватися під злочини проти власності, самогубство потерпілого, нещасний випадок тощо.

Розглянемо спосіб приховування злочину, притаманним саме досліджуваним нами посяганням. Ідеться про зміну, приховування чи знищення злочинцем результатів професійної журналістської діяльності, що стала причиною злочину. Найбільш розповсюдженим проявом такої діяльності є пошкодження злочинцем аудіо- чи відеотехніки, за допомогою якої журналіст зафіксував ознаки нападника, носіїв інформації, які містять результати діяльності журналіста. Характерний приклад подібних дій було зафіксовано вироком Шевченківського районного суду м. Києва в справі № 761/22577/13-к від 02 вересня 2014 року: у процесі нападу групи осіб на двох журналістів, які здійснювали професійну діяльність, один з нападників почав хапатися за об'єктив фотокамери потерпілого фотокореспондента для недопущення документування останнім його протиправних дій; інший нападник вибив з рук другого потерпілого мобільний телефон, за допомогою якого той здійснював фіксацію протиправних дій нападників, унаслідок чого мобільний телефон було розбито, а один з потерпілих у результаті нападу отримав легкі тілесні ушкодження [12].

Цікавим є питання співвідношення умисного знищення або пошкодження майна журналіста (ст. 3471 КК України) та знищення злочинцем результатів професійної журналістської діяльності для приховування посягання на життя та здоров'я журналіста. Видається, що названі дії доцільно диференціювати за суб'єктивною стороною злочину. У випадку умисного знищення майна, винний усвідомлює та бажає завдання потерпілому майнової шкоди, то такі дії треба кваліфікувати як окремих злочин. Якщо ж метою злочинця є саме приховування злочину через знищення чи пошкодження майна журналіста, такі дії охоплюються складом посягання на життя та здоров'я журналіста та є етапом учинення названого злочину.

Висновки. Таким чином, можна дійти висновку, що більшість посягань на життя та здоров'я журналістів вирізняються неповноструктурним способом учинення. Підготовка до вчинення таких злочинів обов'язково включає вибір злочинцем способів та засобів реалізації власного задуму щодо незаконного впливу на законну професійну діяльність журналіста та заподіяння побоїв, тілесних ушкоджень тієї чи іншої тяжкості, чи смерті потерпілому. Способи, засоби та знаряддя вчинення досліджуваних злочинів загалом відповідають способам, засобам та знаряддям учинення побоїв, умисних заподіянь тілесних ушкоджень та умисних убивств, відрізняючись за тяжкістю ушкоджень, що наносяться потерпілому. Найбільш характерними для заподіяння журналістам тілесних ушкоджень є удари та поштовхи за допомогою рук та ніг нападника, палиць, металевих труб, біт тощо. Заподіяння тяжких тілесних ушкоджень, убивство або замах на убивство додатково характеризуються використанням злочинцем холодної

та/або вогнепальної зброї, транспортних засобів як знарядь злочину. Приховування злочину найбільш притаманне посяганням на життя та здоров'я журналістів, учинених в умовах неочевидності.

Використані джерела:

1. Коновалова В. Е. Убийство: Искусство расследования : монография. Изд. 2-е доп. и перераб / В. Е. Коновалова. – Х. : Юрайт, 2013. – 320 с.
2. Криміналістика : підруч. / В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін. : за ред. В. Ю. Шепітька. – 5-те вид. переробл. та допов. – Київ : Ін Юре, 2016. – 640 с.
3. Белкин Р. С. Курс криминалистики: Криминалистические средства, приемы и рекомендации. В 3-х томах. Т. 3. / Р. С. Белкин. – М. : Юрист, 1997. – 480 с.
4. Князьков А. С. Криминалистическая характеристика преступления в контексте его способа и механизма / А. С. Князьков // Вестн. Том. гос. ун-та. Право. – 2011. – №1. – С. 51-64.
5. Вирок Оболонського районного суду м. Києва в справі № 756/1140/14-к від 20 жовтня 2014 року / Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/41103643>.
6. Наказ Міністерства охорони здоров'я України «Правила судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень» : від 17.01.1995, № 6 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0255-95>.
7. Кримінальний кодекс України / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
8. Сафонов С. О. Методика розслідування умисного заподіяння тяжких і середньої тяжкості тілесних ушкоджень : Науково-практичний посібник / С. О. Сафонов. – Харків, 2003. – 175 с.
9. Данышин М. В. Класифікація способів приховування злочинів у криміналістиці : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / М. В. Данышин. – Х., 2000. – 19 с.
10. Аленин Ю. П. Расследование тяжких преступлений : науч.-практ. пособие / Ю. П. Аленин, В. В. Тищенко, Л. И. Аркуша. – Харьков : Одиссей, 2006. – 256 с.
11. Семенов В. В. Методика розслідування вбивств, прихованих інсценуванням : дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / В. В. Семенов. – Харків, 2004. – 225 с.
12. Вирок Шевченківського районного суду м. Києва в справі № 761/22577/13-к від 2 вересня 2014. // Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/40488425>.

Стаття надійшла до редакції 09.10.2017

Коваленко А. В. Типичные способы совершения посягательств на жизнь и здоровье журналистов

В статье исследованы типичные способы совершения посягательств на жизнь и здоровье журналистов в рамках криминалистической характеристики названных преступлений. Рассмотрены особенности подготовки, совершения и сокрытия таких посягательств. Установлено, что этап подготовки присущ большинству посягательств на жизнь и здоровье журналистов. Исследованы

наиболее характерные способы совершения преступления. Доказано, что этап сокрытия преступления наиболее характерен для посягательств на жизнь и здоровье журналистов, которые совершаются в условиях неочевидности.

Ключевые слова: *посягательство на жизнь и здоровье журналистов, криминалистическая характеристика, типичные способы совершения преступления, подготовка, совершение, сокрытие.*

Kovalenko A. Typical Ways of Committing Infringements on Journalists' Life and Health

The article examines typical methods of committing infringements on life and health of journalists in the framework of forensic characteristics of the mentioned crimes. Features of preparation, execution and concealment of such encroachments are considered. It has been established that the stage of preparation is inherent in most infringements on life and health of journalists, and includes offender's choice of the ways and methods of implementing his or her own plan for unlawful influence on the legitimate professional activities of the journalist and causing beatings, injuries of different severity, or death of the victim. The duration, complexity and peculiarities of the preparatory stage of the crime depend on the moment of the criminal offense, and the time elapsed from the moment when the crime was committed.

It is determined that the most characteristic ways of committing such an offense are blows, pushes, fracturing with the help of the hands and feet of the attacker, sticks, metal pipes, bats, etc. It is proved that the stage of concealment of a crime is the most inherent to infringements on life and health of journalists committed in conditions of uncertainty. The most characteristic way of committing such crimes is to change, conceal or eliminate the results of a professional journalistic activity that has become the cause of the crime. Attention is paid to the peculiarities of the qualification of acts that have signs of concealing the encroachments on journalists' lives and health.

Key words: *infringements on life and health of journalists, forensic characteristics, typical methods of committing a crime, preparation, execution, concealment.*

УДК 343.1:344.653

**В. В. Лисенко,
О. В. Лисенко**

ОСОБЛИВОСТІ ОПЕРАТИВНО- РОЗШУКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗШУКУ ОСІБ, ЯКІ ПЕРЕХОВУЮТЬСЯ ВІД ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ТА СУДУ

У статті на підставі аналізу діяльності правоохоронних органів розглянуто особливості оперативно-розшукового забезпечення встановлення місця знаходження осіб, які переховуються від органів досудового розслідування й суду та джерела отримання інформації про таких осіб.

Ключові слова: *розиук осіб, які переховуються від органів досудового розслідування та суду, оперативно-розшукове забезпечення; оперативно-розшукові заходи; джерела інформації про осіб, які переховуються від органів досудового розслідування; негласні слідчі (розиукові) дії.*

Постановка проблеми. Самостійним і досить складним напрямом в організації діяльності правоохоронних органів України є здійснення оперативними підрозділами розшуку осіб, які переховуються від органів